939 (2021-2022) – Nr. 1
ingediend op 29 september 2021 (2021-2022)

Voorstel van resolutie

van Mieke Schauvliege, Johan Danen, An Moerenhout,
Jeremie Vaneeckhout en Chris Steenwegen

over de onmiddellijke aanduiding van watergevoelige openruimtegebieden

verzendcode: LEE

Vlaams Parlement

TOELICHTING

1. Signaalgebieden

Signaalgebieden zijn nog niet ontwikkelde gebieden met een harde ruimtelijke bestemming, zoals woonuitbreidingsgebieden of industriegebieden, die ook een functie kunnen vervullen in de aanpak van wateroverlast, omdat ze kunnen overstromen of omdat ze door hun specifieke bodemeigenschappen als een natuurlijke spons fungeren. Door de voortdurende druk op de open ruimte staan ook die gebieden onder druk.

Het gaat om gebieden met een mogelijke tegenstrijdigheid tussen de huidige bestemmingsvoorschriften en de belangen van het watersysteem. Als na grondige analyse van een signaalgebied blijkt dat het risico op wateroverlast bij ontwikkelen van het gebied volgens de bestemming toeneemt, dan beslist de Vlaamse Regering tot een vervolgtraject voor dat gebied. In dat traject legt de Vlaamse Regering een ontwikkelingsperspectief voor het gebied vast en bepaalt ze via welk instrument het ontwikkelingsperspectief gerealiseerd moet worden. Als het signaalgebied een andere bestemming moet krijgen, wijst de Vlaamse Regering ook het bestuur aan dat het initiatief moet nemen om de herbestemming te realiseren.

2. 235 afgebakende signaalgebieden

Voor 235 signaalgebieden heeft de Vlaamse Regering de voorbije jaren een beslissing genomen over het initiatief dat nodig is om de gebieden als open ruimte voor wateropvang te vrijwaren. Dat kan een verscherpte watertoets zijn of een bouwvrije opgave, waarbij het gebied bouwvrij moet blijven. In het geval van een bouwvrije opgave moet het gebied een nieuwe planologische bestemming krijgen. Er wordt dan een ruimtelijk uitvoeringsplan (RUP) opgemaakt of de Vlaamse Regering duidt het gebied aan als watergevoelig openruimtegebied (WORG).

Op 24 januari 2014, 9 mei 2014, 8 mei 2015 en 31 maart 2017 werden de vervolgtrajecten voor respectievelijk 37, 29, 17 en 152 signaalgebieden vastgelegd.

De vervolgtrajecten bepalen dus voor elk gebied afzonderlijk of bebouwing alsnog mogelijk is onder voorwaarden, de zogenaamde verscherpte watertoets, dan wel of een herbestemming aangewezen is. De herbestemmingsopgave kan dus gerealiseerd worden door de opmaak van een RUP of door de aanduiding als watergevoelig openruimtegebied (WORG) waarvoor een decretale basis is gecreëerd in de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening (VCRO) die in werking is getreden op 9 augustus 2018.

De minister gaf in het antwoord op een schriftelijke vraag van Mieke Schauvliege (*Schriftelijke vragen* Vl.Parl. 2019-20, nr. 150 van 4 december 2019) per bestemmingscategorie aan welke te herbestemmen oppervlakte verwacht werd.

Huidige bestemming	Signaalgebied (ha)	Herbestemmingsopgave (ha)
Wonen	479	248
WUG	1346	603
Bedrijvigheid	308	165
Recreatie	367	233
Openbaar nut	760	298
Overig	79	48
Totaal	3339	1595

Samengevat betekent dit dat er van de 3339 hectare signaalgebieden, 1595 hectare watergevoelig openruimtegebied is, waar dus niet meer zou mogen worden gebouwd omdat het zou onderlopen bij regenval. De overige 1744 hectare moet een extra strenge watertoets ondergaan als er toch nog zou worden gebouwd. Die strenge watertoets houdt een doorlichting in van de overstromingsrisico's. Het verdict kan zijn dat er toch niet mag worden gebouwd of dat de bouwplannen moeten worden aangepast, bijvoorbeeld door een kelder te integreren die mag onderlopen.

De Vlaamse overheid voorziet in een financiële ondersteuning voor lokale besturen bij het uitwerken van het vervolgtraject voor signaalgebieden. Via het Rubiconfonds kunnen gemeenten en provincies 60 procent van de kosten voor de uitbetaling van planschade compenseren voor percelen die (gedeeltelijk) in een door de Vlaamse Regering goedgekeurd signaalgebied liggen.

De eigenaars van een als watergevoelig openruimtegebied aangeduid perceel kunnen op basis van een aantal criteria in aanmerking komen voor een vergoeding voor de bestemmingswijziging van hun grond. Die vergoedingsregeling is dezelfde als de planschaderegeling bij RUP's. De vergoedingsregeling zou wel herzien worden via het Instrumentendecreet.

3. Procedure om over te gaan tot aanduiding watergevoelig openruimtegebied

Voor het vastleggen van een openruimtegebied moeten verschillende stappen doorlopen worden. Het is de taak van de Vlaamse Regering om watergevoelige openruimtegebieden voorlopig aan te duiden, waarna ze deel uitmaken van een openbaar onderzoek voor ze definitief worden aangeduid. Bij de aanduiding van watergevoelige openruimtegebieden is een milieubeoordeling verplicht. Die beoordeling wordt geïntegreerd in het aanduidingsproces.

De Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) heeft al een ontwerp van voorlopige aanduiding aan bevoegde minister bezorgd. Op 12 maart 2018 heeft de CIW het ontwerp van voorlopige aanduiding van watergevoelige openruimtegebieden goedgekeurd. Ze vertrok daarbij van de beslissingen van de Vlaamse Regering over de signaalgebieden. Het voorstel kwam tot stand in overleg met de bekkensecretariaten, het Departement Omgeving en de betrokken gemeenten. De colleges van burgemeester en schepenen van de betrokken gemeenten kregen een adviesvraag over het voorstel van voorlopige aanduiding. Er kwam ook een kennisgevingsdossier voor het plan-MER en de dienst MER heeft de kennisgeving volledig verklaard. Dat dossier lag ook al ter inzage van de bevolking.

De bal ligt nu opnieuw in het kamp van de Vlaamse Regering. Die moet het ontwerp van voorlopige aanduiding aan een openbaar onderzoek onderwerpen, waarna ze de voorlopige aanduiding moet goedkeuren. Vervolgens vraagt de CIW advies aan de instanties, zoals is bepaald in artikel 5.6.8, §2, eerste lid, van de VCRO.

Het ontwerpplan-MER (milieu-effectrapport) moet vervolgens samen met de voorlopige aanduiding deel uitmaken van een openbaar onderzoek. De verwerking van eventuele adviezen en bezwaren bij het ontwerpplan-MER wordt voorbereid door een MER-coördinator en een MER-team. Op basis van de ontvangen reacties en adviezen bereidt de CIW het ontwerp voor het aanduidingsbesluit voor en maakt het over aan de bevoegde minister met het oog op goedkeuring door de Vlaamse Regering. De MER-coördinator en het MER-team maken het definitieve plan-MER op, dat voor goedkeuring wordt voorgelegd aan de dienst MER. Als de Vlaamse Regering het aanduidingsbesluit heeft goedgekeurd, worden de nieuwe regels in de aangeduide watergevoelige gebieden van kracht zodra ze in het Belgisch Staatsblad verschenen zijn.

Stand van zaken

Hoewel de 235 signaalgebieden dus al een hele tijd zijn aangeduid, vaardigen lokale besturen nog steeds bouwvergunningen uit voor de gebieden waarvan het vervolgtraject nog niet is afgerond. Voor de categorie watergevoelige openruimtegebieden ligt de bal in het kamp van de Vlaamse Regering.

In het Vlaamse regeerakkoord is de volgende passage opgenomen: "Met het oog op de realisatie van de strategische visie, maken we in het begin van de legislatuur werk van de definitieve goedkeuring van het Instrumentendecreet. Onmiddellijk daarna starten we met de uitvoering van de regelgeving voor de watergevoelige openruimtegebieden." De huidige zittingsperiode is bijna halfweg. Doordat er nog steeds geen Instrumentendecreet is, is er ook nog geen werk gemaakt van de definitieve afbakening van de watergevoelige openruimtegebieden. De lokale besturen en de betrokken eigenaars wachten echter op duidelijkheid, en blijven momenteel in het ongewisse door de vertragingen in de totstandkoming van het Instrumentendecreet. Intussen lopen de aanvragen voor omgevingsvergunningen wel binnen bij de lokale besturen. De eigenaars willen tot ontwikkeling overgaan.

Naar aanleiding van de overstromingen in de zomer van 2021 heeft minister van Omgeving Zuhal Demir (N-VA) het Departement Omgeving de opdracht gegeven om tegen al die vergunningen systematisch in beroep te gaan. Dat is meegedeeld in een brief aan alle lokale besturen. Vanuit de lokale besturen klinkt steeds luider de vraag om werk te maken van de definitieve aanduiding. De lokale besturen moeten immers de druk weerstaan van ontwikkelaars die staan te popelen om hun plannen te realiseren. De lokale besturen verwachten initiatief van de Vlaamse overheid en wachten daarop. Voor hen heerst vandaag vooral onduidelijkheid.

De wateroverlast van de afgelopen zomer heeft nog maar eens aangetoond dat de natuurkrachten niet wachten op vertragingen in de totstandkoming van regelgeving om toe te slaan. Na de overstromingen van de afgelopen zomer maakte minister Demir bekend dat ze potentiële kopers van een gebouw of perceel beter wil laten informeren over het mogelijke overstromingsrisico. Volgens de minister is dat nodig omdat mensen gronden of woningen blijven kopen of huren in overstromingsgevoelige gebieden doordat ze niet goed op de hoogte zijn van de overstromingsrisico's. Bij verkoop of verhuur zou voortaan gemeld worden of het gebouw of perceel onderhevig is aan overstromingen. Maar de bevolking en de lokale besturen hebben recht op een consequent beleid dat op lange termijn werkt, zoals mogelijk is door de afbakening van de watergevoelige openruimtegebieden. Kopers informeren en tijdrovende procedureslagen in individuele bouwdossiers, zoals de minister het nu aanpakt, volstaan niet in de huidige klimaatcrisis.

Mieke SCHAUVLIEGE
Johan DANEN
An MOERENHOUT
Jeremie VANEECKHOUT
Chris STEENWEGEN

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

– gelet op:
  1° artikel 5.6.8 van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening, gewijzigd bij het decreet van 8 december 2017 houdende wijziging van diverse bepalingen inzake ruimtelijke ordening, milieu en omgeving, dat de bijzondere bepalingen bevat over het aanduiden van gebieden als watergevoelig openruimtegebied met het oog op de bescherming van de belangen van het watersysteem;
  2° het besluit van de Vlaamse Regering van 15 juni 2018 houdende nadere regels voor de aanduiding van watergevoelige openruimtegebieden;
  3° de beslissingen van de Vlaamse Regering van 24 januari 2014, 9 mei 2014, 8 mei 2015 en 31 maart 2017 over de vervolgstappen voor de signaalgebieden;
  4° de goedkeuring op 12 maart 2018 van het voorstel van voorlopige afbakening van watergevoelige openruimtegebieden door de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW);
  5° de brief die minister Zuhal Demir aan de lokale besturen heeft bezorgd met de vraag om systematisch tegen alle omgevingsvergunningen in overstromingsgebieden in beroep te gaan;

– overwegende dat:
  1° Vlaanderen met 16 procent verharding een van de meest verharde gebieden van Europa is, die verharding nog blijft toenemen en dat gevolgen heeft voor de waterhuishouding;
  2° de wateroverlast van afgelopen zomer duidelijk heeft gemaakt dat in België nog heel wat mensen in overstromingsgevoelig gebied wonen;
  3° er door het uitblijven van de definitieve aanduiding van de watergevoelige overstromingsgebieden onduidelijkheid en rechtsonzekerheid ontstaan voor de lokale besturen en grondeigenaars;
  4° er nog steeds omgevingsvergunningen worden uitgevaardigd voor het bouwen in signaalgebieden;
  5° de totstandkoming van het Instrumentendecreet, waaraan in het Vlaamse regeerakkoord een definitieve aanduiding van de watergevoelige openruimtegebieden werd gekoppeld, op zich laat wachten;

– vraagt aan de Vlaamse Regering om:
  1° onmiddellijk de volgende stap te zetten in de procedure om tot een definitieve aanduiding van de watergevoelige openruimtegebieden te komen en de volledige procedure zo snel mogelijk af te ronden;
  2° niet te wachten met acties tot het Instrumentendecreet goedgekeurd is.

Mieke SCHAUVLIEGE
Johan DANEN
An MOERENHOUT
Jeremie VANEECKHOUT
Chris STEENWEGEN